

vsak mali vinogradnik s svojim vinom bolje ravnati kakor pri nas največi vinorejci, naj se mi to ne zameri. Ne tajim, da bi tudi pri nas ne bilo umnih mož, ki dobro znajo vina delati, to je, ki razumejo kletarstvo (Kellerwirthschaft), al le malo je taci. Saj mi tega ne bo nihče podrl, da bodo pri nas tako na debelo pridelana vina še le tačas kupca v tujih deželah dobila, ako po snažnem in vrlem ravnanji pridemo do tega, da dobó naša vina popolnoma čist in nepoblojen naturen okus, in da se obdržé stanovitna. Že po okusu vinskem se spozná, kako se je z njim ravnalo; ker vina avstrijskih deželá večidel na nek neprijeten okus cikajo, je to znamenje, da v teh deželah še ne znajo vin popolnoma dobro narejati. Dokler vina pravilnega ravnanja ali, kakor Vrtovec pravi, umnega narejanja ne dobijo, jih tujci ne bojo nikoli veliko obrajtali, ker so le vin s prijetnim in popolnoma čistim okusom vajeni.

Drugi vzrok, da naših avstrijskih vin v tujih deželah veliko ne obrajtajo, je pa ta, ker naši vinski trgovci večidel niso pošteni. Le preveč je pri nas brezvestnih in goljufnih vinskih trgovcev, ki dobra vina poblodijo in s slabim zalivajo, s cukrom mešajo itd., in tako v tuje kraje pošiljajo, da ene krajcarje več za-nj dobé, pa ne pomislijo, da po takem ravnanji pridejo naša vina ob dobro imé, dežele potem ne spečajo lahko svojih vinskih pridelkov, in vinsko kupčijstvo pride ob zaupanje in kredit. Res, treba bi bilo, da bi se na korist domačemu vinarstvu ostro na pete stopilo tacemu ravnanju, po katerem se kazí domači pridelek in škoda dela vsej deželi. Ako bi tako sleparstvo samo na škodo bilo tacemu, ki se s tem pečá, naj bi že bilo; al tako po taci sleparjih škodo trpí vsa dežela!

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

* Zakaj oves tako dobro tekne konjem? Dr. Nessler v „Wochenbl. des Badn. land. V.“ pravi, da tega še nihče ne vé prav za gotovo; to pa je vendar dognano, da tolša ali mast, ki je oves veliko v sebi ima, veliko k tečnosti njegovi pripomore. Ako piča, ki ima skroba ali štirke v sebi, ima primerno mero tolše, jo želodec lože prekuha. 90 funtov ječmena in 10 funtov lanéne moke skupaj imajo še le toliko tolše kot 100 funtov ovsa. Zato v nekterih krajih nekoliko lanéne moke konjski klaji pridevajo, kadar jim ovsa celó nič ali le málo dajó.

* Da kopito (rog) konjem bolje raste, priporoča se mazílo španjskih muh (Canthariden-salbe). Dr. Bugniel je pri konji, čegar kopita so imela tanke stranske stene, vsacih 14 dni vribal imenovanega mazíla v krono (venec) kopitno in je to ponovil 5 do 6krat; rog je začel debelejši prihajati od zgoraj doli; tudi pri kopitnih razpokah, pri suhih in krhkih in pri stisnjenih kopitih je to z dobrim vspehom skušal; pri stisnjenih (ozkih) kopitih je zraven tega še podolgama v rog zareze naredil in mazílo španjskih muh na stransko kopitno steno namazal.

Slovensko slovstvo.

Oznaniło.

Obljubil sem v sestavku, kterega sem v 42. listu „Novic“ priobčil o „vinski ludri s sladkorjem“, da bom prihodnje razvijanje in lastnosti te pijače našim vinorejcem naznanil. Slavni odbor družbe sv. Mohora je rokopis moj „Umni vinorejec“, ki bo 6½ tiskanih pôl obsegal, radostno blagovolil sprejeti, da ga prihodnje leto svojim družnikom razpošlje. Naznanjam toraj vsem

vinorejcem, naj bi se blagovoljno vvrstili v družbo sv. Mohora, od ktere sprejemši „Umnega vinorejca“ se lahko popolnoma prepričajo razvijanja, lastnosti itd. te pijače. In tako spolnim s tem svojo obljubo, in ostanem mož beseda, kar mi je najdraže.

Pri Negovi 26. oktobra 1866.

Francišek Jančar, kaplan.

Národno-politične stvari.

Pomagajmo si sami k ravnopravnosti.

Ne vem, če se je o kateri reči na Slovenskem že toliko govorilo in pisalo, kot o ravnopravnosti. Že leta in leta se o njej piše po knjigah in časnikih, pomenkuje v domorodnih shodih in društvih, napija v veselih tovaršijah. Če se pa ozremo v djansko življenje, vidimo pred seboj še debelo temo, v kateri se od ravnopravnosti le sém ter tje nekaj malo zori.

Kako je vendar to, da v tej reči, za katero se že toliko let poganjajo in potezajo rodoljubi, ni napredka; da pri tolikem delu in trudu ni primerne sadú?

Da ne bom obširen, naravnost rečem, da prvi in glavni krivec temu je vlada.

Ne more se sicer reči, da bi bila ona ravnopravnosti načelo kedaj očitno tajila; temveč ga je, posebno v pravstvenem oziru, že za absolutne dôbe večkrat prav razločno pripoznavala. Tako na pr. vелеva občni sodni red 1781. leta v §. 13., da ima strankam in njihovim zastopnikom rabiti jezik, ki je v deželi navaden; in v §. 165., da se ima to, kar priča pové, kolikor mogoče zapisati z njenimi lastnimi besedami. Leta 1848. in 1849. bila je ravnopravnost vseh narodov večkrat sè samega prestola slovesno oklicana. Tedanja oktrovana ustava z deželnimi redi imela je posebno, razločno naredbo zastran ravnopravnosti. Red kazenske pravde leta 1853. zapoveduje v §. 123. in 184. jasno in naročito, da naj se vsaka izreka v zapisnik zapiše v tistem jeziku, kterega priča ali obdolženec govori. Če ta ne razume sodnega jezika, naj se zapiše vsaka izreka v njegovem in v sodnem jeziku. To je jasna, po vladarju samem dana, doslej nepreklicana in nespremenjena postava. Od leta 1860. sem so se nam spet zastran ravnopravnosti prav lepe obljube delale. Schmerlingova okrožnica do državnih namestnikov, potem prestolni ogovor 1861. leta, in spet okrožnica sedanjega državnega ministra, vsa ta pisma imajo toliko lepih besed o narodni ravnopravnosti, da je kaj. Če pa pogledamo v djansko življenje, od vsega tega vidimo celó celó malo resnice.

Strašne nevihte so zadevale v tem časi državo; do dna omajano se je treslo državno poslopje; sisteme so se preminjale in ž njimi ministri; skoraj vse razmere v državnem in društvenem življenji so se predrugačile, le toliko zaželjeno solnce ravnopravnosti ni zasijalo v naše šole in urade; kajti nemškutarski voziček je škripal in škriplje še dandanašnji naprej po svojih starih kolesnicah. Temu se nimamo čuditi. Vladino mišljenje in delovanje do Šadovske bitve je tiščalo najbolj le v véliko Nemčijo. A to so uradniki dobro vedeli ter delali po starem kopitu, če tudi so se rodoljubi sklicavali na vladne obete; večina njih so bili očitni ali skrivni nasprotniki; tisti pa, ki so imeli srce za narod in pravico, ti si nekaj niso upali pred vlado in svojimi načelniki, nekaj se jim je pa tudi ali naravnost prepovedovalo, ali saj z dosti razumljivimi pomigljeji odsvetovalo. Tako višji in stareji niso hoteli, nižji in mlajši niso smeli, in ostajalo je zmerom vse pri starem.

Ali če po eni plati poglavitni del krivice, da se je obetana ravnopravnost doslej tako ubogo malo uresni-

čila, vladi pripisujem, pa tudi po drugi plati ne smem zamolčati, da tudi mi sami pri tem nismo brez greha. Naša lastna mlačnost in nemarnost bila je vladi potuha in izgovor. Res je sicer, da bi mi pri vsem svojem napenjanji morebiti ne bili kaj dosti več dosegli; ali mógli smo vsaj vladi svojo resno voljo, svojo djansko željo po ravnopravnosti živeje pokazati, in podbiti tisti izgovor, da je ljudstvu vse eno; da zavolj žaljene ravnopravnosti ni nobene pritožbe, da krika po njej izhaja le od male peščice prenapetnežev.

Tako je ministerstvo 17. marca 1862. leta viši deželni sodnii v Gradcu in Trstu ukazalo: 1. Da morajo sodnije, kadar imajo razpravek z ljudmi, ki znajo samo slovanski jezik, izpraševanje obdolžencev in prič, kolikor koli mogoče zapisovati v slovanskem jezici, in vsaj odločljive dele (entscheidende Stellen) v slovanskem jezici postavljati v zapisnik; — 2. da se morajo zapisniki o prisegah slovanskih ljudi po mogočnosti narejati v slovanskem jezici, in da se morajo vsaj prisežne besede v tem jezici postavljati v zapisnik; — 3. mora se gledati, da pri kazenskih in končnih razpravah s takimi obdolženci, ki znajo samo slovanski jezik, opravljajo službo take sodne osebe, taki državnopravdni uradniki in zagovorniki, kateri popolnoma znajo slovanski jezik, da se toraj razpravlja v slovanskem jezici, in da se razsodba in po mogočnosti tudi njeni razlogi razglasijo v tem jezici; — 4. sodnije po slovanskih krajih imajo vloge, ki se podajajo v slovanskem jezici, prejemati in kolikor mogoče, v istem jezici reševati.

Res ni veliko, kar je ministerstvo s tem ravnopravnosti privolilo, in jaz še trdim, da ono s tem ni nič novega privolilo, temveč da nam je nekako stesnilo in skrajšalo to, kar nam postava, kakor sem pred omenil, razločno, brez vseh pristavkov in pridržkov, podeljuje.

Jaz trdim, da ministerstvo cesarske postave premeniti niti pravice ni imelo, ter da so omenjene stesnjave in skrajšave nepostavne.

Al recimo, da je ministerski ukaz od 17. marca 1862. leta res nova privolitev, nastaja prašanje: ali smo vsi tisti, ki imamo paziti na slovenskega naroda pravice, ter varovati jih in braniti, storili vselej svojo dolžnost? Ali smo se privoljenih novih pravic držali?

Izreke „odločljivi deli“ so gotovo vsi tisti, s kterimi ima na pr. priča objektivni in subjektivni učinek (Thatbestand) dotrditi, s kterimi se obdolženec brani in opravičuje, ali s kterimi svojo krivico obstaja, in jasno je, da se po ministerskem ukazu morajo vsi taki deli po slovenski v zapisnik postavljati.

Ravno tako jasno je, da se morajo zapisniki o prisegah in vsaj prisežne besede po slovenski zapisavati.

Jasno in brez vsake dvombe je, da morajo pri kazenskih in končnih razpravah s takimi obdolženci, ki znajo samo slovenski, znati vse sodne osebe, potem državni pravdnik in zagovornik popolnoma slovenski jezik, da se taka razprava mora v tem jeziku vršiti.

Prašanje je tedaj: ali je vsak od nas, bodisi predsednik, državni pravdnik, sodnik in zagovornik, gledal, da se je postava na tanko spolnovala? Ali je zapisnike, ki niso po postavi narejeni — kterih je na kupe — grajal? Ali je tiste, ki za slovensko razpravo niso bili zmožni, ali ki se niso po postavi obnašali, zavračal na postavo? Ali se je vsaki taki krivici krepko uprl in pritožbo podal?

Na dalje je zapoved, da morajo uradi slovenske vloge prejemati, in kolikor mogoče po slovenski reševati.

Ali smo se te pravice vselej posluževali?

Odgovori na vse to bili bi za nas sramotni, in za narod slovenski žalostni. Tako ne sme delj ostati. Zadnji čas je, da se vzdignemo iz svojega mrtvila. Saj

imamo menda dovolj skušnje, da se na druge ne moremo zanašati. „Pomagaj si sam“ bodi tudi naše gêslo.

Najprvi in glavni vzrok, da nam ravnopravnost bolj ne napreduje, je prepričilo znanje slovenskega jezika. Koliko jih je, ki so nam le zato nasprotniki, ker jezika dovolj ne znajo. Pa tudi naša mlačnost ali ne izhaja največ iz tega, ker nam je začetek v domačem jeziku težaven? Če hočemo tedaj, da se nam skoraj na boljše obrne, hitimo učiti se svojega jezika. Ne bodimo tožljivi! To malo premagovanje samih sebe, kar ga je treba, prinese nam in našemu narodu obilen sad. Naša narodna društva naj bi se še krepkeje poprijela vaje v narodnem govorjenji in pisanji. Posebno pa tisti, ki so poklicani, da bodo v djanje vpeljevali ravnopravnost, uradniki, odvetniki, biležniki, učitelji in ki se za te službe pripravljajo, naj se kar jim je koli mogoče, vadijo slovenskega spisovanja. Združujmo se tudi v ta namen, ter podbujajmo drug drugemu na delo in strpljivost.

Druga potreba je, da se pravic, doslej nam podeljenih, v djanji živeje poslužujemo. Naj slovenske vloge ne bodo le bele vrane, kakor so dozdale bile! Delajmo sami, in nagovarjajmo druge, da nobeden domorodec drugačne ne podá. Glejmo, da se bodo zapisniki po postavi narejali, da se bodo sodne in druge javne osebe na tanko po postavi ravnale. Grajammo vsako opuščenje. Kdor se ne drži postave, brez ozira na videlo ž njim!

Ker se nekteri izgovarjajo, da si sè slovenščino zato ne upajo na dan, ker bi s tem le svoji pravdi ali stranki škodili, ančes, da nekteri uradniki zavolj same slovenščine večkrat strastno ravnajo, to veljati ne more. Res je, da se tudi take pritožbe slišijo. Ali to nas ne sme plašiti. Če so res kateri taki uradniki, zato se pravica krivici ne sme umikati; ampak naostriti je treba peró, pa tacih mož ravnanje brez vsake milosti razkriti višim oblastim in svetu. Saj so ravno zato postavljeni odvetniki in zagovorniki, da branijo pravico proti vsakemu napadu. Pa če bi se zavolj tega sèm ter tje tudi res kaka škodica trpela, ali napredek celega naroda, dobiček cele domovine ni nobene žrtve vreden?

Tretje, kar moramo storiti, je, da odločno zahtevamo od vlade, naj ona ravnopravnost, kolikor pri njej stoji, vsaj že enkrat uresniči. Držimo se, kar je zastran tega dogovorjeno v našem mariborskem programu. Kako lahko je vladi ravnopravnost vpeljati, če le resno hoče, videli smo spet nedavno pri ukazu zastran telegrafovanja v vseh avstrijskih jezicih. Kar se je mnogo let kazalo nemogoče, mogoče je zdaj v enem hipu. Zastran zapisnikov zahtevajmo, naj se brez vsake izjeme narejajo tako, kakor velevali občni sodni in sedanji kazenski red. Ali naj se zastran slovenskih ljudi pišejo samo po slovenski, ali, če uradniki tega nočejo, saj tako, kakor je zastran tujcev pisano, obeh jezicih. Saj tako je po postavi, in jaz mislim, da je dandanašnji vsaj že čas, da vlada vedno zvestemu slovenskemu narodu vsaj to pravico izkaže, da se bo ž njim po postavi ravnalo.

S.

Detinska ljubezen.

Zložila Luíza Pesjakova.

Nevihta prihruje čez goro čez plan,
In gozde pokliče in skale na bran;
Pred sabo snežničice goni na plés,
Da ž njimi zagrinja obočje nebés.

*